

Edukace ve zdravotnictví

Edukátor – role, předpoklady, činnosti

Natália Beharková

Ústav zdravotnických věd

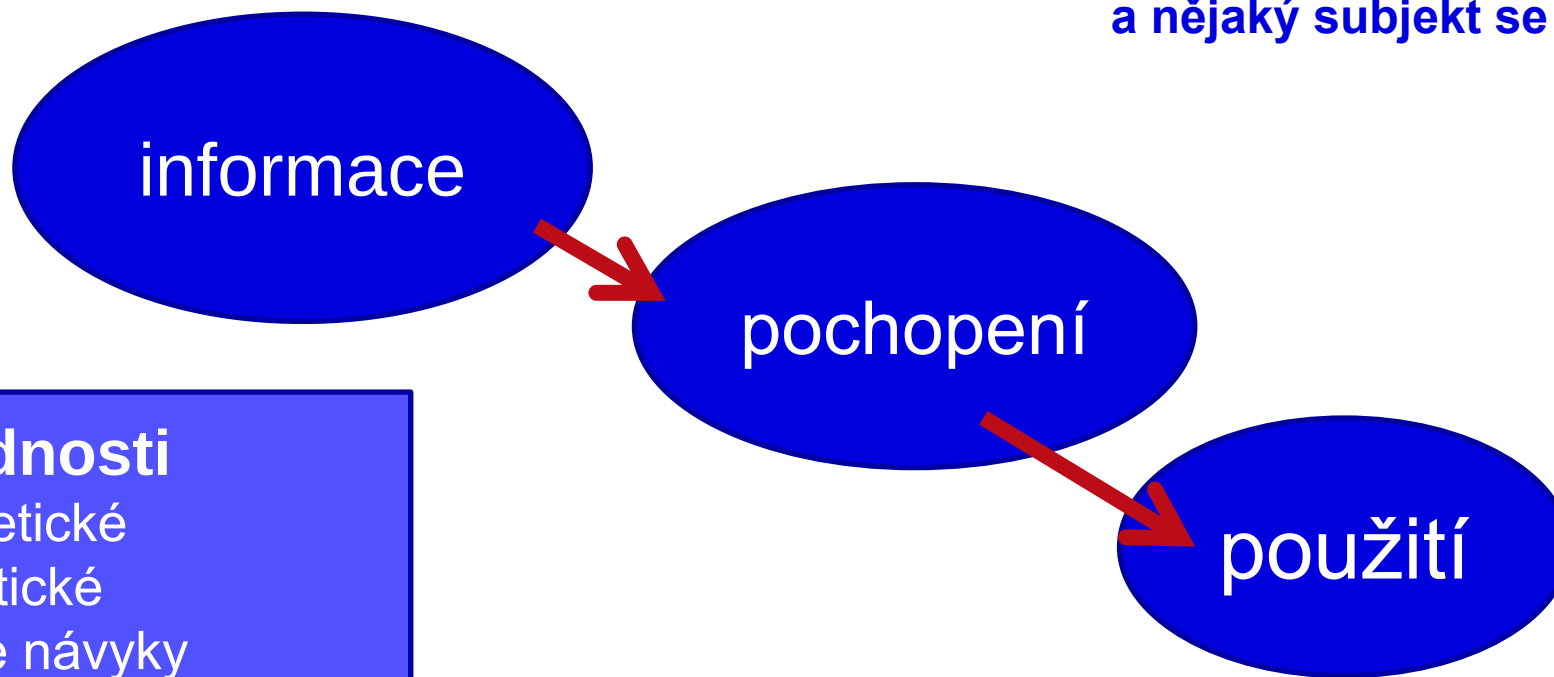
Edukace ve zdravotnictví

- součást profesionální péče
- identifikace rizik a jejich následná eliminace
- důraz na primární péči a prevenci (PA, VO), preventabilní i reaktivní
- Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030
<https://zdravi2030.mzcr.cz/zdravi-2030-strategicky-ramec.pdf>
- prostředek k získání aktivního přístupu lidí/pacientů/klientů ke zdraví, aktivní zapojení jedince do procesu zlepšování a zkvalitňování svého zdraví, rodiny...společnosti

Edukační proces = jakákoli činnost, jejímž prostřednictvím

nějaký subjekt instruuje/vyučuje (edukátor)

a nějaký subjekt se učí (edukant)

Dovednosti

- Teoretické
- Praktické
- Nové návyky

- ✓ vede lidi k pochopení zdraví a nemoci
- ✓ učí zdravému/žádoucím chování, hyg. návykům, stravovacím zvyklostem, vyhýbání se rizikům
- ✓ poznání svého zdravotního stavu, event. odchylek (TK, glykémie, cholesterol v krvi...)
- ✓ první pomoc
- ✓ poradit si s prvními příznaky nemoci u členů rodiny ...

Edukace ve zdravotnictví

- předcházení nemoci
- udržení V navrácení zdraví
- zkvalitnění života P/K

Uplatnění Ed. v rámci prevence:

- Primární – Ed. → zdraví jedinci

Prevence nemoci, zdraví prospěšná opatření

- Sekundární – Ed. → již nemocní P/K

Ovlivnění vědomostí, dovedností, postojů – pro zlepšení stavu + zabránění komplikací (odvykání kouření...)

Dodržování th. režimu, udržení soběstačnosti, prevence recidivy nemoci

- Terciární – Ed → jedinci, kt. mají již trvalé a ireverzibilní změny zdr. stavu

Zlepšení Q života a zabránění zhoršení

Realizace edukace

- ambulantně
- v průběhu hospitalizace
- domácí péče – v čase návštěv
- rekondiční pobyty
- lázeňské/léčebné pobyty
- telefonicky/elektron. podporou

Typy edukace

- **základní** - nové informace/dovednosti - cíl motivovat ke změně postojů, hodnotové orientace (▲ Ed. P/K s nově diagnostikovaným onemocněním, péče o chrup u dětí Ed. rodičů i dětí)
- **komplexní** - výchova v širším smyslu,
 - etapovité předávání komplexní informace, k osvojení aktivit pro udržení nebo zlepšení zdravotního stavu ▲ edukační kurzy pro celiaky, diabetiky
 - vzdělávací působení - zaměřeno na rozvoj vědomostí, dovedností, návyků a schopností,
 - výchovné aktivity - směřují k rozvoji postojů, potřeb, zájmů a chování jednotlivců.
- **reedukační** - navazujeme na předchozí vědomosti a dovednosti edukanta - cíl – prohloubit stávající znalosti (▲ P/K s IM akutní fáze – přizpůsobené info pro „přežití“, po odeznění akutní f. prohloubení info k zabránění opakování IM), opakuje, aktualizuje, event. poskytl. dalších info vzhledem k měnícím se podmínkám

Cílové skupiny

- **Nedeterminované sk.** – nejsou jasně daná kritéria pro zařazení do Ed. (▲ diváci momentálně sledující program s tematikou výživa...)
- **Determinované sk.** – stanovena kritéria – věk, druhu nemoci
(▲ letáky pro diabetiky, péče o dětský chrup)
- **Cílové uživatelské skupiny** – individuálně plánovaná Ed. dle Ed. potřeby (▲ diabetik v diabetologické AMB) **výhoda** – lze pozorovat efekt Ed.

Zásady

- Individuální, holistický přístup
- Empatie, takt, trpělivost
- Adekvátnost aktuálnímu zdrav. stavu P/K
- Délku, čas a typ poskytovaných info řídit dle potřeby P/K
- Optimální prostředí
- Vhodné didaktické metody/strategie Ed.

Edukátor – role, předpoklady, činnosti

Role edukátora - obecně

- Zjišťuje individuální znalosti a dovednosti P/K ve vztahu k udržení a obnově zdraví
- Poskytuje P/K/rodinným příslušníkům potřebné info. (▲o nemoci, zdr. stavu, dg. a Th. dle svých kompetencí) v rámci OP
- Rozvíjí P/K dovednosti pro zvládnutí jeho problému
- Utváří a formuje uvědomělé/zodpovědné chování a konání jedince/skupiny v zájmu zachování/obnovení zdraví (tzn. pomáhá P/K uchovat optimální úroveň zdraví, motivuje ke změně chování v prospěch zdraví, poučení o životosprávě, rizik. faktorech...)
- Edukační materiály, rady, návody...

Předpoklady EDUKÁTORA

- teoretické znalosti
- praktické dovednosti
- komunikační schopnosti (verbální i neverbální)
- motivace, získání P/K pro spolupráci, důvěra
- ochota P/K pomoci, zájem o P/K
- schopnosti poradce a vlastnost předávat informace – Pg. vlohy
(▲ dávkování info)
- osobnostní předpoklady sestry – odpovědnost, empatie, vlídné jednání, trpělivost

Konkrétní činnosti edukátora

- hodnotí P/K schopnosti
- dg. P/K problém, kt. je nutno edukací napravit
- poskytuje adekvátní informace
- zlepšuje P/K znalosti a dovednosti
- demonstruje konkrétní způsoby pro dosažení cílu
- průběžně hodnotí pokroky, kt. P/K dosahuje
- vyžaduje zpětnou vazbu

Zásady

- Individuální, holistický přístup
- Empatie, takt, trpělivost
- Adekvátnost aktuálnímu zdrav. stavu P/K
- Délku, čas a typ poskytovaných info řídit dle potřeby P/K
- Optimální prostředí
- Vhodné didaktické metody/strategie Ed.

Bariéry – brzdí/znesnadňují Ed.

Zdravotnický systém

- ZP
 - absence empatie, lidskosti
 - ignorace P/K potřeb
 - neefektivní/neproduktivní K.
 - osobnostní předpoklady ZP
 - neschopnost týmové spolupráce
 - podceňování významu Ed.
 - nedostatečné vědomosti
 - nedostatečná příprava/čas
 - nevhodné prostředí (ztráta soukromí, důstojnosti, sebekontroly, soc. izolace)
-
- Ed. - nekoncepční, neadekvátní, roztříštěná

Pacient/klient

- stres/bolest v akut/chron. stadiu nemoci
 - charakter nemoci (Alzheimer..), poruchy smyslového vnímání
 - maladaptace na nemoc
 - emoce, strach/obava/nejistota z budoucnosti/prognóza nemoci
 - věk
 - celkový stav organismu
 - osobnost
 - etnokulturní/jazykové bariéry
-
- Ed. - nedostatečná motivace
 - popření potřeby Ed.
 - neschopnost nést odpovědnost

Proces edukace

Edukace	Fáze/kroky/etapy	Oše. proces
Počáteční pedagogická diagnostika – odhad úrovně dovedností, vědomostí, návyků, postojů Ed. a zjištění ed. potřeby – důležité pro vytýčení cílů		Posouzení
Projektování (plánování a příprava) – naplánování cílů, volba metod, formy, obsahu Ed., pomůcek, časový horizont, způsob evaluace		Stanovení oše. dg.
		Plánování oše. péče
Realizace - motivace ed., expozice (sdělení nových poznatků), fixace (procvičování, opakování), průběžná dg. (ověření pochopení učiva a zájem edukanta) aplikace (využití získaných vědomostí a dovedností)		Realizace oše. plánu
Upevňování a prohlubování učiva		
Fáze zpětné vazby (evaluace edukanta i edukátora)		Hodnocení

Literatura:

- Bastable S., *Essential of patient Education*, Jones & Bartlett Learning, 2005, s. 502 ISBN-13: 978-0763748425
- Juřeníková, P., *Zásady edukace v ošetrovateľskej praxi* Praha: Grada, 2010, s. 80 ISBN 978-80-247-2171-2
- Magurová D., Majerníková L. *Edukácia a edukačný proces v ošetrovateľstve*, Martin: Osveta, 2009, s. 155 ISBN 978-80-8063-326-4
- Nemcová J., Hlinková E. *Moderná edukácia v ošetrovateľstve*, Martin. Osveta, 2010, s. 259 ISBN 978-80-8063-321-9
- Petlák, E., *Všeobecná didaktika*, Bratislava: Iris, 2004, s. 270 ISBN 8089018645

Literatura:

- Průcha Jan *Pedagogická encyklopedie*, Praha: Portál, 2009, s. 936 ISBN 978-80-7367-546-2.
- Průcha, J. *Moderní pedagogika*, 5. aktualiz. a doplněné vydání, Praha: Portál, 2013 ISBN 978-80-262-0456-5.
- Raudenská J, Javůrková A. *Lékařská psychologie ve zdravotnictví*, Praha: Grada, 2011, s. 304 ISBN 978-80-247-2223-8.
- Závodná V. *Pedagogika v ošetrovatel'stve*, Martin: Osveta, 2005, s. 117
ISBN 808063193X
- NANDA International Ošetrovatelské diagnózy: definice a klasifikace 2015-2017, 10. vydání Ed. Herdman, H et Kamitsuru, S, Praha: Grada, s. 439 ISBN 978-80-247-5412-3.